

УДК 002.6:314.1:004.6

БРАЙЧЕВСЬКИЙ С.М., кандидат фізико-математичних наук.

ПРОБЛЕМА НАДАННЯ НОРМАТИВНО-ПРАВОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ В ОСОБЛИВИХ УМОВАХ

Анотація. В роботі розглядаються питання створення автоматизованої системи зберігання та оперативного надання широкому колу громадян нормативно-правової інформації на різних рівнях адміністративно-територіального устрою України.

Ключеві слова: інформаційні технології, нормативно-правова інформація, оперативне надання інформації.

Summary. The paper considers the issues of creating an automated system of storage and prompt access to regulatory information for a wide range of citizens of at various levels of the administrative-territorial structure of Ukraine.

Keywords: information technologies, regulatory and legal information, prompt access.

Постановка проблеми. Однією з ключових задач інформаційних технологій є оперативне забезпечення споживача публічною інформацією [1]. І в цьому плані вкрай актуальним є оперативне надання громадянам нормативно-правової інформації в особливих умовах, зумовлених війною, пандемією, різноманітними форс-мажорними обставинами тощо. Адже ця інформація визначає правильну поведінку населення, яка забезпечує не тільки дотримання вимог встановленого стану, але й безпосередньо безпеку мешканців.

Суттєвим є те, що в таких умовах значно посилюється роль місцевих органів управління, як звичайних так і утворених відповідно до стану, в якому перебуває держава (наприклад, військових адміністрацій). Ці органи генерують правові норми, що визначаються поточною ситуацією в кожному населеному пункті і мають місцеве значення. Часто вони відрізняються між собою як за юридичним змістом так і за формою. До того ж вони, як правило, мають динамічну природу – постійно змінюються відповідно до змін обстановки. В Україні даний чинник має особливе значення у зв'язку з поточними процесами реалізації програми децентралізації [2], що зумовлює недостатню відпрацьованість багатьох механізмів, зокрема в сфері доступу до публічної інформації.

Значні успіхи були досягнуті в рамках цифровізації [3], що продемонструвала високу ефективність. Але наявний стан справ лишається далеким від ідеалу. Потрібну інформацію здебільшого можна отримати, але далеко не завжди очевидно, як це зробити. Особливо для приїжджих осіб. Нажаль, відсутнє єдине надійне джерело, яке б могло забезпечити споживача всіма потрібними даними.

Тому, на наш погляд, вкрай актуальною є задача створення єдиної державної системи надання публічної інформації на всіх рівнях адміністративно-територіального устрою України. Така система повинна мати єдину базу даних і постійно оновлюватися на урядовому рівні (загальнодержавна інформація), а також відповідними офіційними установами в структурі місцевих адміністрацій кожного рівня (регіональна інформація).

Нижче ми запропонуємо одну з можливих моделей такої системи.

Результати аналізу наукових публікацій. Наскільки можемо судити, подібні системи не розроблялися як “коробковий” продукт (тобто такий, що поставляється на споживчий ринок у готовому стані). Тому вони не описані в фаховій літературі. Більш того,

нам невідомі їх явні прототипи. Якщо вони використовувалися в тих чи інших країнах за тих чи інших умов, очевидно мова може йти про разові розробки, виконані під конкретні замовлення регіональних адміністрацій.

З технологічної точки зору створення таких систем не передбачає ґрунтовних досліджень в сфері інформаційних технологій. Головною проблемою є проектування її архітектури відповідно до постановки конкретних задач в конкретній ситуації.

Стосовно ситуації в Україні, очевидно, ключовим елементом є комплекс специфічних чинників, зумовлений програмою децентралізації [4; 5]. В першу чергу маємо на увазі відсутність достатньої синхронізації в процесах генерації правової інформації на різних рівнях адміністративно-територіального устрою України в першу чергу внаслідок суттєвого перерозподілу повноважень між центром і регіонами, а також між різними органами місцевого самоврядування. Дослідженнями суспільних процесів в умовах децентралізації займалися зарубіжні й вітчизняні вчені, в тому числі Ж. Ведель, В. Шмідт, Б. Левік, Р. Лру, В. Нестерович, О. Батанов, О. Бориславська, І. Заверуха, Е. Захарченко, Р. Колишко, А. Лелеченко, О. Васильєва, В. Куйбіда, А. Ткачук, Н. Мішина, В. Федоренко, О. Чернеженко, В. Опришко та інші.

Ґрунтовний аналіз децентралізації як принципу здійснення публічної влади на регіональному та місцевому рівнях міститься в [6]. Важливим є саме трактування децентралізації як певного принципу. Отже, децентралізація, взагалі кажучи, не зводиться до конкретних форм організації взаємовідносин між різними рівнями політичної структури держави. Вона може здійснюватися по-різному, залежно від обставин та загального політичного оточення. При цьому дослідження в галузі історії децентралізації [7 – 9] свідчать, що децентралізація тісно пов'язана з демократизацією. Демократизм є реальнішим в місцевих масштабах, ніж в загальнонаціональних, оскільки управління справами передається безпосередньо зацікавленим особам [10].

Незважаючи на те, що процес децентралізації в Україні триває (в історичному часовому масштабі) недовго, маємо серйозні дослідження його перебігу та суспільно-політичних наслідків. Так, важливу роль відіграє вивчення специфіки здійснення місцевого самоврядування в умовах децентралізації повноважень [11]. Оскільки зовнішній політичний контекст, безперечно, має помітний вплив на правові відносини в конкретній державі, актуальним є аналіз функціонування муніципального права в умовах глобалізації [12]. Надзвичайно корисним слід вважати вивчення досвіду європейських країн в плані децентралізації публічної влади [13], а також сучасні тенденції її розвитку [14]. Значний інтерес становить висвітлення питань правового забезпечення розвитку в Україні локальної демократії, пов'язаної з реалізацією програми децентралізації [15]. Відмітимо також порівняльний аналіз конституційних моделей місцевого самоврядування у державах-членах ЄС, у державах, що не є членами ЄС та в Україні [16].

Ми навели лише окремі дослідження, що далеко не вичерпують всю наявну літературу з даної тематики.

Метою статті є розробка моделі розподіленої інформаційної системи надання оперативної публічної інформації щодо стану в Україні в цілому та в окремих її регіонах.

Виклад основного матеріалу. Швидкий розвиток сучасного суспільства породжує нові задачі, серед яких значне місце займає ефективне керування спрямованістю та повнотою інформаційних потоків правової інформації в умовах здійснення децентралізації влади. Одним із важливих його аспектів є забезпечення оперативного надання широким верствам населення важливої інформації, в тому числі і нормативно-правового характеру.

В особливих умовах, якими б вони не були і за рахунок чого б не виникли, завжди є важлива особливість: ситуація постійно змінюється, іноді дуже швидко. Причому цей процес, як правило, носить локальний характер, тобто в різних місцях відбуваються свої зміни, викликані місцевими обставинами. Це означає, що інформація стосовно локальних змін має генеруватись також локально і оновлюватися з належною швидкістю. Отже, інформування населення принципово не може здійснюватися централізовано на загальнодержавному рівні. Тим більше, що в цьому і немає потреби – мешканці населеного пункту, як правило, не цікавляться тим, що відбувається в інших місцях. Тому механізм надання інформації має бути достатньо диференційованим в цьому розумінні.

З іншого боку, відсутність єдиного механізму надання оперативної інформації, особливо в умовах здійснення програми децентралізації, породжує ряд негативних чинників. В основному вони пов'язані з недостатнім контролем своєчасності та достовірності даних, який в особливих умовах є необхідним.

Крім того, навіть в тих випадках, коли існують технологічні засоби, що надають споживачам відомості регіонального та місцевого рівнів, слід враховувати відсутність належної їх уніфікації [17], що ускладнює доступ до інформації. Головною причиною в даному випадку є те, що в умовах децентралізації [2] одним з ключових чинників є відсутність належної синхронізації в процесах генерації нормативно-правової інформації на різних рівнях адміністративно-територіального устрою України. Головною причиною цього є суттєвий перерозподіл повноважень між центром і регіонами, а також між різними органами місцевого самоврядування [4 – 6]. Уніфікація потрібна в першу чергу для того, щоб надати, наскільки це можливо, технології обробки та зберігання правової інформації універсального характеру. Це дозволить максимально автоматизувати процедури підготовки текстів до завантаження в апаратно-програмні комплекси всіх організацій, які задіяні в загальному процесі. Універсальність також гарантує правильність інтерпретування даних, що підлягають обробці і використанню.

Слід також зазначити, що в особливих умовах в роботі різноманітних автоматизованих систем, в тому числі і призначених для інформування громадськості, збільшується об'єм ручної роботи, яку виконує людина. Це зумовлено переважно двома чинниками. По-перше, зростає складність (а отже і відповідальність) визначення важливості інформації в конкретних умовах, які в різних місцях можуть кардинально відрізнятись. По-друге, підвищується необхідна швидкість обробки інформації, що поступає по багатьох каналах. Тому виникає необхідність знайти ефективні рішення, які, з одного боку, дозволили б різним територіальним організаціям діяти відповідно до своїх обставин і в звичному режимі, а з другого боку, забезпечити належну універсальність результатів своєї дії.

Тому ми вважаємо актуальним створення на загальнонаціональному рівні єдиної інформаційної системи, яка дозволила б в рамках єдиної технології інтегрувати в собі нормативно-правову інформацію, що незалежно генерується різними суб'єктами правової діяльності на різних рівнях адміністративно-територіального устрою України та оперативно надавати її користувачам за їхніми запитами. Така система дозволить шляхом використання одних і тих самих операцій отримувати у зручній формі стандартизовані відомості щодо ряду важливих питань для кожного населеного пункту України.

Існує дві основні групи задач, які доведеться вирішувати на цьому шляху. Задачі першої групи полягають в генерації належної інформації і прямо не пов'язані з інформаційними технологіями. Цією справою займаються відповідні організації. Єдиною суттєвою вимогою до них з інформаційно-технологічного боку є оформлення даних у заздалегідь обумовленому форматі, придатному для машинної обробки.

Друга група містить широкий спектр власне інформаційно-технологічних задач, пов'язаних з отриманням даних різними каналами, зберігання їх, подальша обробка (якщо вона передбачається) та забезпечення доступу до них споживачів. Задачі другої групи, навпаки, є суто технологічними, і для їх вирішення має бути створений відповідний апаратно-програмний комплекс. До цієї групи відноситься, в тому числі, підготовка вхідних даних для апаратно-програмного комплексу відповідно до його вимог (агрегування, редагування, форматування тощо). Такі операції можуть бути достатньо трудомісткими і потребувати багато часу та ресурсів, включно з робочою силою. Тому здійснення ефективної автоматизації вимагає максимального скорочення підготовчих робіт. І саме тут можуть бути зосереджені засоби уніфікації вхідних даних, яка становить головну складність. Уніфікація вихідних даних, призначених для кінцевого користувача, досягається відносно просто на рівні проектування самого апаратно-програмного комплексу, а отже належить до компетенції його розробників.

Таким чином, головна увага має приділятися проектуванню інструментальних засобів підготовки вхідних даних.

Особливої актуальності в першу чергу набуває проблема забезпечення належної уніфікації [18] структури нормативно-правової інформації, яка може бути визначена як “процес приведення чинного права до єдиної системи, усунення розбіжностей і надання одноманітності правовому регулюванню подібних або близьких видів суспільних відносин” [19]. Дійсно, при роботі з автоматизованими системами ключову роль відіграє саме структура даних, а не їх зміст. І система, про яку йде мова, повинна передбачати обробку даних, що мають ефективну структуру.

Проілюструємо сказане на простому прикладі. Нажаль, ми вже добре знаємо, наскільки важливою є інформація про комендантську годину в кожному населеному пункті, особливо для переміщених осіб, які лише прибувають в нього. Містити ці відомості може інформаційний блок, що має таку структуру:

Комендантська година

Початок ...

Кінець ...

Час початку й кінця комендантської години може бути різним в різних населених пунктах, але інформаційний блок сам по собі є повністю уніфікованим. І кожний споживач отримає необхідні відомості однаково легко. Цей простий приклад демонструє загальний принцип уніфікації даних шляхом організації їх за допомогою стандартної структури. З одного боку, передбачається, що адміністратор в кожному населеному пункті вводитиме інформацію про комендантську годину в ньому саме в такому складі і такому форматі. З другого боку, цей набір даних представлятиметься споживачеві саме в такому вигляді і знаходитиметься в одному й тому ж місці інтерфейсу користувача. Таким чином, кінцевий користувач повинен буде лише один раз розібратись в тому, як побудована і працює система, і далі отримувати інформацію щодо будь-якого населеного пункту.

За останні роки в Україні проведена значна робота в напрямку створення автоматизованих систем надання електронних послуг [20]. В цьому плані як прототип нами може розглядатись, наприклад, система “Дія” [21], що за порівняно короткий час встигла здобути популярність серед широкого кола користувачів. Вона є наочним прикладом ефективної інформаційної системи державного рівня.

Суттєве значення має і формальна організація даних незалежно від їхнього змісту. Адже використання різних форматів представлення даних та різних інтерфейсів програмних засобів, що відбивають різну їхню структуру, зумовлює необхідність

витрачати час і сили на виконання навіть простих з функціональної точки зору операцій. Навпаки, вдало спроектовані інтерфейси, що працюють з даними в зручних форматах, спрощують роботу системи.

Бажано також, щоб ця структура була інтуїтивно зрозумілою працівникам з різним рівнем підготовки, а також широкому колу користувачів. Адже нормативно-правова інформація далеко не завжди сама по собі зрозуміла непідготовленій людині. Правильно організовані дані сприймаються окремими блоками зрозумілого призначення, що може допомогти краще (та легше) орієнтуватися в їх змісті.

В попередній роботі [17] ми зазначали, що уніфікація правової інформації містить такі основні компоненти:

- мінімізація передбачених вихідних форм документів;
- відповідність документів визначеним правилам оформлення;
- зберігання документів у відповідності з узгодженим переліком визначених типів даних, структур інформаційних одиниць та системи зв'язків між ними;
- використання єдиного комплексу класифікаторів, рубрикаторів, тезаурусів, довідників;
- використання єдиного набору реквізитів документів для кожного передбаченого типу;
- стандартизація наборів метаданих документів для кожного передбаченого типу;
- введення даних з використанням єдиного комплексу спеціалізованих технічних засобів;
- здійснення модифікації та видалення документів в рамках єдиного комплексу технічних умов;
- виведення вихідної інформації у формі, прийнятній для непідготовлених користувачів;
- можливість обміну даними через локальні, корпоративні та глобальні мережі.

На загальному рівні реалізація цих компонентів передбачає принаймні три основні напрями:

- напрацювання нормативної бази (посадові інструкції тощо);
- створення інформаційної бази (розробка класифікаторів тощо);
- розробка технічних засобів (конвертори тощо).

Але в нашому випадку значна частина вимог до системи може бути реалізована в простіший спосіб за рахунок створення уніфікованих програмних компонентів, які від початку забезпечуватимуть належну стандартизацію як самих даних, так і процедур їх обробки і використання кінцевим користувачем. А саме, її загальна архітектура повинна містити в собі компоненти, що забезпечують належний рівень стандартизації.

Маємо на увазі, що інструментальні засоби, надані штатним працівникам, відповідальним за наповнення системи конкретним контентом, мають бути спроектовані таким чином, щоб забезпечити задану структуру даних.

Цей аспект проблеми ми розглянемо детальніше.

Відповідно до свого призначення наша система повинна бути створена так, щоб поєднати дві протилежні характеристики: централізоване представлення нею вихідних даних і децентралізоване наповнення її вхідними даними.

На практиці це може бути досягнуто шляхом застосування мережної технології, яка забезпечує можливість використання процесу наповнення баз даних нефіксованою кількістю незалежних автономних операторів, що діють за допомогою стандартизованих шаблонів, в тому числі екранних форм для введення оригінальних даних. Оператор

(працівник регіональної установи) просто відкриває на екрані свого комп'ютера інтерфейс інформаційного ресурсу, який містить все необхідне для уніфікованого введення своїх даних. Використання мережних технологій звільняє працівників відповідних установ від необхідності інсталювати на своїй техніці програмне забезпечення, а також від необхідності розбиратись у (можливо, складних) операціях наповнення баз даних штатними засобами.

А всі операції з обробки даних, введених на місцевому рівні, так само як і їх зберігання, здійснюватимуться централізовано на державному рівні.

Нижче ми запропонуємо просту модель такої системи, яка може лягти в основу розробки більш складних і розвинених інформаційних систем. Для зручності назвемо її Система оперативного надання інформації (далі – СОНІ).

Система, яку маємо на увазі, на наш погляд, на рівні загальної архітектури повинна складатися з трьох компонентів:

- інформаційна система, що надає інформацію споживачам;
- система інформаційного супроводу, яка забезпечує наповнення інформаційної системи даними;
- система адміністрування, яка відповідає за налаштування апаратно-програмного комплексу та його технічний супровід.

В даній роботі ми зупинимось на перших двох компонентах.

І не важко побачити, що перший компонент може відповідати умові централізації представлення вихідної інформації, а другий - відповідати умові децентралізації процесу наповнення системи контентом.

Очевидно, що технологічний зв'язок між ними має забезпечуватись відповідними характеристиками баз даних, на яких буде засновано функціонування системи.

Однією з складних і важливих задач, що виникають в ході здійснення програми цифрової трансформації [3], є формування електронних баз даних нормативно-правових актів в галузі держави і права, як основи створення національної інтегрованої системи нормативно-правових актів в Україні. Природно вважати, що створення баз даних СОНІ має органічно входити до цього контексту. Отже, з одного боку наша система повинна використовувати різноманітні існуючі бази даних національної інтегрованої системи нормативно-правових актів, а з другого боку, надавати для загального використання свої бази даних. А це, в свою чергу, призводить до появи додаткових технічних вимог. Підкреслимо, що бази даних СОНІ містять інформацію, яка відповідає різним рівням адміністративно-територіального устрою України і генерується різними суб'єктами правових відносин. Отже, ці різноманітні за своєю природою дані мають бути інтегровані таким чином, щоб забезпечити сумісність з іншими інформаційними системами України.

Досі ми говорили переважно про нормативно-правові акти. Але важливою особливістю СОНІ є те, що для широкого кола споживачів важливим є не акт як такий, а норма, причому не має принципового значення, як вона сформульована. Дійсно, широкі верстви населення можуть не мати підготовки, достатньої для розуміння юридичних текстів. Для практичного застосування їм потрібний стислий і загальнозрозумілий виклад норми, навіть якщо він не забезпечує повну точність та строгість формулювань. Звичайна людина повинна просто розуміти що вона може, і чого не може робити в тих чи інших обставинах. Тому часто контент СОНІ може містити довільний виклад тих чи інших норм, що, звичайно, потребує належної юридичної кваліфікації персоналу системи. І далі ми говоритимемо переважно саме про норми.

Правові норми в широкому розумінні залежно від предмету регулювання можна більш чи менш умовно розділити на ряд категорій. Ми в межах пропонованої роботи не

будемо наводити повну класифікацію, яка до того ж неоднозначна. Для наших цілей достатньо виділити одну категорію, яка породжує основні проблеми при проектуванні баз даних СОНІ. До неї належать норми локального характеру, тією чи іншою мірою породжені специфічними юридичними фактами в часі й просторі.

Проблема полягає в тому, що юридичний зміст відповідних правовідносин від початку невідомий користувачеві, внаслідок чого він не знає, що йому треба шукати. Більше того, він може навіть не підозрювати, що в даному населеному пункті існує така правова норма. Варто додати, що і склад, і юридичний зміст норм цієї категорії може постійно змінюватись відповідно до змін локальної ситуації. Іншими словами, в даному випадку система повинна працювати з даними різної, заздалегідь невизначеної структури, яку треба в той чи інший спосіб уніфікувати. Причому технологія уніфікації в свою чергу повинна бути належним чином стандартизована.

Для вирішення цієї задачі ми повинні передбачити можливість використання наборів даних з гнучкою структурою, які містять в собі метадані, що належним чином її фіксують. Зрозуміло, що ці метадані повинні використовуватись при відображенні вихідної інформації. Тобто такий набір даних повинен визначати і елементи вихідної форми, за допомогою якої кінцевий користувач отримує потрібну йому інформацію.

Звичайно, для того, щоб система була придатна для практичного використання, такі метадані повинні бути повністю стандартизовані, і їх склад і структура мають бути закладені в апаратно-програмний комплекс. Вони повинні формуватися автоматично, незалежно від дій оператора, який наповнює базу даних СОНІ. Для цього екранна форма, призначена для роботи оператора, повинна автоматично надавати йому доступ до відповідних елементів керування.

Перейдемо до конкретизації загальних технічних вимог до структури наборів даних системи СОНІ.

Структура даних на загальному рівні визначається в першу чергу характерними особливостями правових норм, які становлять основу контенту системи. Якщо йдеться про нормативно-правові акти як такі, то на них, звичайно, поширюються всі класифікаційні схеми, прийняті в Україні [19]. Щодо дотримання більшості з них особливих проблем не виникає, оскільки ключову роль відіграє фаховий рівень персоналу, який формує власні складові загального контенту. Тому виділимо лише ті основоположні принципи, які визначають особливості створення наборів даних СОНІ.

В цій роботі зупинимось на дії (чинності) норм (незалежно від оформлення у вигляді нормативно-правових актів). Для нас суттєві такі критерії, що визначають межі дії:

- обставини, настання яких зумовлює необхідність застосування цих актів;
- часові виміри;
- просторові виміри;
- коло осіб, на яких поширюються норми акту.

Отже, технологія отримання та зберігання даних повинна від початку будуватися так, щоб забезпечити можливість використання наведених критеріїв незалежно від рівня підготовки персоналу в галузі ІТ. А це в свою чергу означає, що відповідні параметри повинні в явному вигляді входити до складу структури даних.

Зауважимо, що структура даних в СОНІ, орієнтованій на широке коло споживачів, має суттєво відрізнятись від стандартів представлення правової інформації, що вже стали більш чи менш традиційними в нашому суспільстві. Основна вимога - гранично стисле і зрозуміле формулювання головних положень. Також слід зазначити, що повне представлення всієї інформації в одному елементі екранної форми не є обов'язковим. Частина її може виводитися за бажанням користувача шляхом натискання гіперпосилань.

Іншими словами, вихідні дані можуть при потребі виводитися у вигляді гіпертексту. Так, наприклад, обґрунтування норми, про яке згадувалося вище, може виводитися в окремому вікні за допомогою гіперпосилання. І цю обставину слід враховувати при проектуванні структури даних.

Детально розглянути структуру даних СОНІ і склад функціональних можливостей ми плануємо в наступній публікації. А зараз обмежимося тим, що весь масив норм може бути більш чи менш строго розподілений за такими категоріями:

- норми, що регулюють стійкі суспільні відносини і орієнтовані на використання протягом невизначеного часу в межах відповідної юрисдикції;
- норми, що регулюють суспільні відносини, викликані тимчасовими чинниками і мають обмежений термін та простір використання;
- норми, що регулюють локальні суспільні відносини, викликані специфічними ситуаціями в окремих районах протягом невизначеного терміну.

Відповідно до цього, процес наповнення баз даних також має бути структурований в плані співвідношення участі організацій різних рівнів. Отже, структура даних СОНІ безпосередньо впливає і на організаційний аспект реалізації проекту.

З практичної точки зору СОНІ має бути реалізована у вигляді трьох продуктів:

- Інтернет-сайт, призначений для споживачів;
- Інтернет-сайт, призначений для адміністрування системи та її супроводу;
- мобільний застосунок.

Мобільний застосунок повинен вимагати мінімальних зусиль при інсталяції його на пристрій користувача.

Передбачається, що за допомогою сучасних засобів локалізації СОНІ при завантаженні визначає місцеположення користувача і за умовчанням видає йому основну інформацію стосовно його локації.

Висновки.

Пропоновані нами міркування можуть бути покладені в основу для реального проекту створення СОНІ – автоматизованої системи зберігання та оперативного доступу широкому колу громадян нормативно-правової інформації на різних рівнях адміністративно-територіального устрою України.

Такий проект має розроблятися та здійснюватися на державному рівні із залученням загальнодержавних інформаційних ресурсів. В свою чергу, дані накопичені СОНІ, можуть також використовуватись на загальнодержавному рівні різними інформаційними системами.

Зазначимо також, що така система безперечно виявиться корисною і в рамках вирішення різноманітних проблем парламентського контролю [22; 23], оскільки в явному вигляді містить дані щодо правової ситуації в регіонах та окремих місцях України.

Використана література

1. Про доступ до публічної інформації: Закон України від 13.01.11 р. № 2939-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2011. № 32. Ст. 314. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2939-17#Text> (дата звернення: 08.06.2022).
2. Офіційний український державний сайт “Децентралізація влади”. URL: <https://decentralization.gov.ua> (дата звернення: 09.06.2022).
3. Цифрова трансформація. URL: <https://www.kmu.gov.ua/diyalnist/mizhnarodna-dopomoga/coordination/cifrova-transformaciya> (дата звернення: 08.06.2022).

4. Концепція реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/333-2014-%D1%80#Text> (дата звернення: 09.06.2022).
5. Про місцеві державні адміністрації та деяких інших законодавчих актів України щодо реформування територіальної організації виконавчої влади в Україні: проект закону України. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=70293 (дата звернення: 09.06.2022).
6. Нестерович В.Ф. Децентралізація як конституційний принцип здійснення публічної влади на регіональному та місцевому рівнях. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2019. № 3. С. 47-54. URL: <https://visnik.dduvs.in.ua/wp-content/uploads/2019/12/3-19-ua/10.pdf> (дата звернення: 30.03.2022).
7. Vivien A. Schmidt, *Democratizing France: The Political and Administrative History of Decentralization*. Cambridge University Press, 1990. 406 p.
8. Robert Leroux, *French Liberalism in the 19th Century: An Anthology*, Chapter 6: Maurice Block on “Decentralization”, Routledge, 2012. 320 p.
9. Barbara Levick Claudius Psychology Press, 2012. 257 p. URL: <https://www.perlego.com/book/1642544/claudius-pdf> (дата звернення: 09.06.2022).
10. Ведель Ж. Административное право Франции. Москва: Прогресс, 1973. 512 с.
11. Лелеченко А.П., Васильєва О.І., Куйбіда В.С., Ткачук А.Ф. Місьцеве самоврядування в умовах децентралізації повноважень: навч. посіб. Київ, 2017. 110 с.
12. Батанов О.В. Муниципальное право в условиях глобализации. *Часопис Київського університету права*. 2013. № 3. С. 84-88.
13. Децентралізація публічної влади: досвід європейських країн та перспективи України Бориславська О., Заверуха І., Захарченко Е. та ін. – (Швейцарсько-український проект “Підтримка децентралізації в Україні DESPRO”). Київ: ТОВ “Софія”, 2012. 128 с.
14. Колишко Р.А. Децентралізація публічної влади: історія та сучасні тенденції розвитку. *Вісник КНУ. Серія “Міжнародні відносини”*. 2003. Вип. 27. С. 198-204.
15. Мішина Н. Законопроекти для розвитку локальної демократії в Україні. *Юридичний вісник*. 2014. № 2. С. 36-40.
16. Федоренко В.Л., Чернеженко О.М. Конституційні моделі місцевого самоврядування у державах-учасниках ЄС, Швейцарії та Україні: монографія; за ред. В.Л. Федоренка. Київ: Ліра, 2017. 288 с.
17. Брайчевський С.М. Уніфікація структури правової інформації в умовах децентралізації: матеріали першої конф. *Парламентський контроль в умовах децентралізації державної влади та цифрової трансформації в Україні: стан та проблеми*, 30 берез. 2021 р. Київ. С. 40-43
18. Опришко В.Ф. Міжнародне економічне право і процес. Київ: Парламентське вид-во, 2014. 518 с.
19. Юридична енциклопедія. URL: https://leksika.com.ua/15731028/legal/unifikatsiya_v_pravi (дата звернення: 09.06.2022).
20. Питання Єдиного державного вебпорталу електронних послуг та Реєстру адміністративних послуг. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1137-2019-%D0%BF#Text> (дата звернення: 10.06.2022).
21. Реліз мобільного застосунку “Дія”: державні послуги онлайн. URL: <https://diia.gov.ua/news/reliz-mobilnoho-zastosunku-diya> (дата звернення: 10.06.2022).
22. Корж І.Ф. Парламентський контроль у сферах духовності і культури: безпековий аспект. *Інформація і право*. № 3(38)/2021. С. 9-20. URL: <http://ippi.org.ua/korzh-if-parlamentskii-kontrol-u-sferakh-dukhovnosti-i-kulturi-bezpekovii-aspekt-st-9-20> (дата звернення: 10.06.2022).
23. Парламентський контроль: практичні поради та рекомендації для підвищення ефективності. URL: https://www1.undp.org/content/dam/ukraine/docs/DG/PRP_Guide_Parliamentary_Oversight-UKR.pdf (дата звернення: 10.06.2022).